

DIMITRIE VATAMANIUC

Mihai Iacobescu

Profesorul, eminescologul, istoricul literar și, din 1992, conducătorul Centrului de Studii "Bucovina", cu sediul la Rădăuți, al Academiei Române, precum și redactorul șef al revistei bianuale "Analele Bucovinei", Dimitrie Vatamaniuc s-a născut la 25 septembrie 1920 la Sucevița, județul Suceava.

Părinții săi, tatăl, Ioan Vatamaniuc era lucrător forestier, iar mama, Iustina, născută Cazacu - casnică. Dintre cei cinci copii ai lor - Vasile a ajuns meșter fierar în satul natal, Eugenia a decedat la o vârstă fragedă în timpul studiilor primare, Trandafir a rămas la Sucevița, agricultor, iar Victoria, de asemenea, gospodină în aceeași localitate - numai Dimitrie a fost mai norocos. Numai lui i-au zâmbit și pe el l-au menit ursitoarele să aibă alt destin, aparte.

1. MEDIUL FAMILIAL și comunitatea rurală de la Sucevița - cu exemplul de hărnicie și tenacitate al țăpinarilor de-aici, cu strădaniile neconținute și împlinirile puține ale trudei neostoite, cu asperitățile și adversitățile cotidiene, cu întreg universul de datini, obiceiuri, cutume, mituri, istorisiri transmise din moși-strămoși, cu drumurile și potecile, care l-au dus, cu pasul ori cu căruța la Rădăuți, la ctitoria și necropola lui Bogdan-Vodă, întemeietorul Moldovei de sine stătătoare sau la Putna lui Ștefan cel Mare și Sfânt, "Meca românilor" de pretutindeni - au constituit și "școala" decisivă în cristalizarea și formarea matricei, pe care va spori și se va clădi întreaga osatură a personalității sale ulterioare.

2. FORMAREA INTELECTUALĂ, clădită pe cei șapte ani de-acasă și cele șapte clase primare urmate la școala din satul Sucevița a continuat la Școala Normală din Cernăuți, cu începere din 1935, sub îndrumarea unor vrednici și inimoși profesori, dintre care, unii cu studii înalte și doctorate la Viena sau alte centre europene, precum: Laurențiu Tomoiagă, specialist în științele naturale, dar și pasionat literat, care l-a tradus pe Eminescu în limba germană, și, care - alături de profesorii de limba și literatura română, istoricul literar Constantin Loghin și Ilie Mandiuc - l-au influențat și orientat de pe acum spre universul mirific al creației eminesciene.

A urmat, totodată, și cursurile Liceului "Eudoxiu Hurmuzachi" din Rădăuți, urmărind, ca un ambițios copil din lumea rurală, să obțină simultan și diploma de învățător, cu care putea intra mai îndată să-și câștige existența, ca slujitor al școlii, în vreme ce, de la liceu, diploma de

bacalaureat îi deschidea perspectiva spre învățământul universitar. N-a fost deloc o aspirație ușor de realizat. Finalizarea celor două proiecte ale sale a fost chiar temporar întârziată, în condițiile sumbre ale declanșării și desfășurării celei de-a doua conflagrații mondiale, cu implicațiile tragice ale aplicării înțelegerii secrete între Hitler și Stalin, ale Pactului Ribbentrop-Molotov, când, în iunie 1940, prin amenințare și șantaj cu războiul, URSS a invadat și anexat partea de nord a Bucovinei, împreună cu capitala acesteia. Abia în 1943, elevul de la Sucevița își poate susține examenele necesare, pentru absolvirea ambelor școli, și, în pofida dificultăților materiale ale familiei și ale vicisitudinilor ce se conturau la orizont, odată cu perspectiva înfrângerii României și ocupația sovietică, în același an, 1943, se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie, de la Universitatea din Dacia Superioară - care, după aplicarea odiosului dictat de la Viena se refugiase vremelnic la Sibiu și abia în 1946 a revenit la matca ei firească, în capitala de jure și de facto, a Transilvaniei.

Despre etapa - care a însemnat faza cea mai activă și decisivă a acumulărilor în formarea personalității viitorului specialist - avea să-și amintească adesea și să și-o definească el însuși, ca reprezentând "șansa unică, în viață", de a audia și recepta "cursurile profesorilor de la Universitatea de la Sibiu și Cluj la apogeul carierei lor didactice", iluștri magiștri, ca: Dimitrie Popovici - care tocmai i l-a prezentat pe larg pe Eminescu - sau "personalități, care - scrie el - se situau în primul plan al vieții științifice din țara noastră", ca: Lucian Blaga, Sextil Pușcariu, Liviu Rusu, D.D. Roșca, Ion Lupaș, Onisifor Ghibu, Silviu Dragomir, Dimitrie Todoran, Alexie Procopovici, Ioan Breazu, Ștefan Pașca.

3. ACTIVITATEA DIDACTICĂ ȘI CULTURAL-ȘTIINȚIFICĂ n-a fost dintr-o dată nici liniară și nici lipsită de căutări și reprofilări, în contextul istoric de după cel de-al doilea război mondial, al ocupației bolșevice și al regimului totalitar instaurat de trupele sovietice, mai ales că Dimitrie Vatamaniuc a refuzat toată viața să devină membru al Partidului Comunist.

Dacă ar fi să încercăm o ierarhizare și compartimentare a acestei activități complexe - din scopuri de logică pur didactică - am distinge, după opinia noastră, următoarele domenii esențiale:

a. În domeniul creației literare. Dimitrie Vatamaniuc a cochetat, în tinerețe, ca și alți cărturari, cu literatura propriu-zisă. În 1943, când era în ultimii ani la Școala Normală de la Cernăuți a debutat cu proză, în paginile gazetei "Bucovina". A publicat, de asemenea, și poezii, recenzii, cronicile literare, semnând cu pseudonimul D. Drumaru. Una din ultimele creații publicate în acest domeniu - cel puțin din cele știute de public și menționate de specialiști - datează din 1956: *Subiect de muvelă*. Despre ea, Marian Popa scrie sentențios - în 1977, în al său *Dicționar de Literatură Contemporană*: "proză de interes redus".

b. În domeniul învățământului: Dimitrie Vatamaniuc și-a început cariera didactică în 1947, funcționând până în 1952 ca profesor de limba și literatura română, la Liceul "Andrei Mureșanu" din orașul Dej. Urmează câțiva ani de căutări și tatonări în domeniul gazetăriei; este redactor la "Almanahul literar" și "Steaua" la Cluj. Se transferă apoi și se fixează definitiv la București, unde își începe activitatea ca bibliotecar la Universitate.

Din 1959 funcționează o vreme ca lector la Universitate.

Din 1996 și până în prezent este profesor asociat la Universitatea "Ștefan cel Mare" din Suceava, unde predă la Facultatea de Litere și Științe, un curs de Eminescologie. Fără a excela printr-un dar oratoric ieșit din comun, profesorul, cu vorba lui caldă, calmă, rară își captivează auditoriul prin cunoștințele sale vaste, de-a dreptul enciclopedice, despre lumea nebănuită de complexă și întortocheată a manuscriselor și creațiilor eminesciene, în care știe să te introducă sistematic și meticulos, ca una dintre autoritățile cunoscute și recunoscute, ale acestui domeniu.

c. Ca cercetător și editor al manuscriselor și creațiilor eminesciene, Dimitrie Vatamaniuc s-a format și remarcat printr-o activitate îndelungată, bogată, care l-a pasionat și captivat statornic, cu începere din anii studiilor la Cernăuți, Sibiu, Cluj și apoi timp de decenii în șir la București.

Dacă, după propriile-i mărturisiri, prima "șansă unică în viață" a considerat-o întâlnirea sa cu acea strălucită pleiadă de magistri de la Cernăuți, Sibiu și Cluj, "o a doua şansă unică în viață" i-a fost întâlnirea cu George Călinescu și apoi activitatea îndelungată împreună și sub îndrumarea acestei personalități proeminente a culturii românești.

Cucerit definitiv de universul eminescian încă din anii studenției, D. Vatamaniuc s-a înscris inițial la doctorat la profesorul Dimitrie Popovici, cel ce predă un curs special despre Eminescu. Teza sa de doctorat s-a intitulat *Ioan Slavici și lumea prin care a trecut*, pe care și-a redactat-o conștiincios, dar n-a avut posibilitatea să și-o susțină, datorită reformei din 1948, în schimb a publicat-o în anul 1968.

După transferarea sa la București intră ca cercetător la Institutul de Istorie Literară și Folclor al Academiei Române. Aici îl întâlnește pe George Călinescu - care tocmai fusese scos de la Universitatea și trecut la acest Institut, pentru a nu fi ostracizat în totalitate. Se înscrie la doctorat la George Călinescu, cu lucrarea monografică *Ion Popovici - Bănățeanul*, pe care o susține și o publică în 1959. Devine apoi cercetător științific principal la acest Institut. Colaborează efectiv cu George Călinescu. Îl însoțește pe acesta la cursurile de la Universitate, audiindu-i prelegerile de istoria literaturii române și universale sau în călătoriile de studiu și documentare, prin țară, după acel program întocmit de marele istoric și critic literar, "Pe urmele scriitorilor"; este martorul apropiat al travaliului călinescian pentru reelaborarea monografiei *Opera lui Mihai Eminescu*, pe care o apreciază ca fiind lucrarea, "cu cea mai largă deschidere, în universul creației eminesciene".

După o îndelungată, serioasă și migăloasă ucenicie, Dimitrie Vatamaniuc se implică el însuși într-una din cele mai temerare activități științifice, colective și de mari proporții: continuarea - prin preluarea inițiativelor lui Perpessicius, dintre anii 1939-1963 - și finalizarea eforturilor de a publica ediția integrală a vastei opere eminesciene. După cele 6 volume publicate sub coordonarea lui Perpessicius - cinci volume de poezii antume și postume, iar al șaselea, cuprinzând creațiile folclorice din manuscrisele sale - între anii 1977-1993, sub coordonarea lui Alex. Oprea, directorul Muzeului Literaturii Române, un colectiv de cercetători, între care și Dimitrie Vatamaniuc publică următoarele 10 volume care încheie seria operelor complete eminesciene: VII (*Proză literară*, 1977), VIII (*Teatru*, 1988), IX (*Publicistică*, I, 1980), X (*Publicistică*, II, 1989), XI (*Publicistică*, III, 1984), XII (*Publicistică*, IV, 1985), XIII (*Publicistică*, V, 1985), XIV (*Traduceri*, 1983), XV (*Fragmentarium*, 1993), XVI (*Corespondență*, 1989). Discordanța cronologică între succesiunea tematică a volumelor s-a datorat dificultăților generate de amânarea și aprobarea avizelor de tipărire, obținute, totuși, sub regimul ceaușist, când exista oficial sau neoficial o cenzură, care trebuia biruită, și, a fost.

Cea mai valoroasă dintre toate contribuțiile de cercetare științifică și de istorie literară a lui Dimitrie Vatamaniuc este, așadar legată indestructibil de acest domeniu prioritar: realizarea ediției integrale a celui mai mare creator, din toate timpurile, din cultura românească.

În acest domeniu se circumscriu și alte laturi reprezentative: pe bază de documente autentice, indubitabile, Dimitrie Vatamaniuc, în volumul *Eminescu și Transilvania* (Cluj-Napoca, 1995), argumentează și demonstrează originea transilvăneană a familiei Eminescu. El face o legătură între "Iminovicii" din Transilvania și "Iminovicii" din Bucovina. În acest fel este înlăturată o imensă și nebuloasă mitologie, cu discuții și ipoteze contradictorii de mai bine de un veac, pe tema originii etnice diverse a lui Eminescu.

În volumul *Publicistica lui Eminescu* (1985), Dimitrie Vatamaniuc, luând în seamă "schimbările intervenite în statutul personal al poetului în cursul activității sale", stabilește trei perioade distincte:

1) ianuarie 1870 - mai 1876, în care include: publicistica eminesciană din anii studenției, colaborările la revistele românești din Austro-Ungaria, afirmarea sa ca exponent al tinerilor, care critică dualismul și activitatea mai redusă din timpul în care a deținut funcția de bibliotecar la Iași;

2) 19 mai 1876 - octombrie 1877; activitatea ca redactor la "Curierul de Iași", transformarea sa în ziarist profesionist, care continuă și dezvoltă tradițiile progresiste ale înaintașilor, dezvoltându-le în noile condiții istorice, în articole cu "caracter enciclopedic";

3) octombrie 1877 - iunie 1883, perioada cuprinsă de la intrarea poetului în redacția ziarului "Timpul" și până la prăbușirea sa intelectuală. Concluzia lui Dimitrie Vatamaniuc este aceea - unanim acceptată după apariția celor cinci volume de publicistică din cadrul operelor sale complete - că "Publicistica eminesciană ni se relevă însuflețită de cele mai nobile idealuri ale poporului nostru și o prezență permanentă în conștiința posterității".

Valorificarea și interpretarea manuscriselor eminesciene își găsesc expresia și în lucrarea lui Dimitrie Vatamaniuc, *Eminescu. Manuscrisele. Jurnal al formării intelectuale și al lărgirii orizontului științific. Laborator de creație. Instrument de lucru* (Editura Minerva 1988). Dincolo de definiția succintă, relevantă, dată și în însuși titlul cărții, Dimitrie Vatamaniuc relevă în prefață că, unii exegeți în mod fals și nejustificat au comparat manuscrisele eminesciene cu "jurnalele unor personalități cu faimă", dar, în fapt, poetul "nu consemnează întâmplări din viața sa", manuscrisele eminesciene sunt, în realitate, un "jurnal" al formării intelectuale și al lărgirii orizontului științific și acest "jurnal" se constituie din "însemnări disparate". În ansamblul lor, însă, manuscrisele eminesciene sunt un imens "laborator de creație"; ele oferă "un spectacol unic în literatura noastră, pentru urmărirea procesului creator în opera unui mare scriitor".

Cercetând minuțios manuscrisele eminesciene, Dimitrie Vatamaniuc conchide că, dacă **poezia** ocupă locul central în creația sa - adevăr admis deja de multă vreme - **dramaturgia** aparține tot poeziei; în ceea ce privește **proza**, "asistăm la transformări spectaculoase din manuscrise în proza literară; există și numeroase interferențe cu poezia, cu proza științifică și proza politică".

Manuscrisele eminesciene apar, totodată, susține Dimitrie Vatamaniuc și ca un "laborator de lucru"; în anii studiilor universitare, Eminescu face valoroase **traduceri** din acele *Fragmente din istoria românilor* a lui Eudoxiu Hurmuzachi (din cele cinci volume ale acestei lucrări, el traduce unul), din *Arta reprezentării dramatice*, de H. Theodor Totscher, din *Manualul de gramatică paleoslavă* al lui Leskien, din *Gramatica sanscrită* a lui Franz Bopp.

Apoi, în anii gazetăriei la București, Eminescu își adună un uriaș volum de extrase din domeniile economiei, filozofiei, istoriei, geografiei, științelor naturii etc. Dimitrie Vatamaniuc arată că, în mod eronat s-a creat despre manuscrisele eminesciene - înainte de a fi cercetate, confruntate, interpretate îndelung - "o mitologie cum că ele ar fi o mină inepuizabilă, în care se găsesc răspunsuri la toate problemele contemporane", când, în realitate, ele "cuprind un număr restrâns de însemnări originale, în comparație cu transcrierile, traducerile, parafrazările" făcute mai ales după autori germani. **Parafrazările**, care constituie un material foarte bogat sunt foarte dificil sau aproape imposibil de delimitat. În concluzie, Dimitrie Vatamaniuc relevă că, după decenii de cercetări și căutări, de confruntări și interpretări atente, manuscrisele "ne relevă, atât dimensiunile titanice ale personalității eminesciene, cât și organicitatea scrisului său și-i conferă un loc singular în literatura națională". Ele "reflectă, mai presus de toate, aspirații spre formarea personalității totale, spre universalitate".

Ca unul care face ucenicia sub îndrumarea și coordonarea lui George Călinescu, Dimitrie Vatamaniuc se simte obligat moralicește față de acest inegalabil maestru și-i editează teza de doctorat din anul 1936: *Avatarii faraonului Tla*, (Iași, 1979), ediție pe care Dimitrie Vatamaniuc o îngrijește, scrie prefața, note, anexe, indice, fixându-i locul în creația călinesciană și totodată, relevând că *Avatarii faraonului Tla*, constituie cea mai extinsă proză din manuscrisele eminesciene, după *Geniu pustiu*; lucrarea a ridicat mari dificultăți de descifrare, are lipsă unele pagini, iar meritul lui Călinescu este acela de a fi pus ordine în acest manuscris, după o migăloasă și magistrală cercetare științifică, de a ne fi oferit o transcriere corectă, de-a fi găsit și titlul potrivit, iar în fapt, Călinescu "înalță o construcție nouă, cu elemente din lucrările sale anterioare și analiza nuvelei eminesciene rămâne una din cele mai spectaculoase desfășurări panoramice în literatura română".

Să mai reținem, tot din acest domeniu al activității sale ca eminescolog și un alt capitol major: selectarea și publicarea textelor eminesciene, care se referă la istoria și drama unor provincii strămoșești - și anume, volumele: M. Eminescu, *Răpirea Bucovinei* (București, 1996), M. Eminescu, *Basarabia - pământ românesc samavolnic răpit* (București, 1997), M. Eminescu, *Sfântul pământ al Transilvaniei* (București, 1997), iar în prezent e sub tipar, în colecția "Documente revelatorii" la Editura Saeculum volumul M. Eminescu *Românii din afara granițelor țării și unitatea spirituală națională* (208 p.). Avem, așadar, prin aceste volume, noi și urmașii, pe cel mai bun și mai autorizat dintre mesagerii spiritualității românești, ca sfătuitor și îndrumător într-ale istoriei noastre zbuciumate și încă nici azi pe deplin răzburate de vicisitudinile cu care s-au confruntat înaintașii de odinioară.

Fără a intra în alte detalii - ce privesc contribuția lui D. Vatamaniuc la identificarea, gruparea și interpretarea manuscriselor eminesciene (lăsând această sarcină timpului de mâine și specialiștilor eminescologi de mâine) - apreciem că activitatea sa bogată ca eminescolog îl așează definitiv printre personalitățile culturii românești contemporane.

d. Alte contribuții în domeniul istoriei literare: Alegându-și îndată după terminarea studiilor universitare, ca teză de doctorat, tema *Ioan Slavici și lumea prin care a trecut*, deși între timp s-a înscris și a susținut doctoratul la George Călinescu, Dimitrie Vatamaniuc n-a neglijat nici subiectul inițial. În 1968 a publicat o vastă lucrare de peste 600 de pagini. În Editura Academiei, aceasta fiind cea dintâi monografie dedicată vieții și activității lui Ioan Slavici. Au urmat apoi volumele: *Ioan Slavici, Opera literară*, București, 1970, 306 p.), *Texte comentate: Slavici "Moara cu noroc"*, în colecția "Lyceum" (cu tabel cronologic, prefață, note și bibliografie, de Dimitrie Vatamaniuc, Editura Albatros, 1973), *Ioan Slavici. Biobibliografie*, (în colaborare, București, 1973, 516 p.) și o ediție critică, *Ioan Slavici, Opere, vol. I-XIV*, (București, 1967-1987). Așadar, alături de Eminescu, marele scriitor clasic transilvănean Ioan

Slavici a constituit un alt domeniu predilect al cercetărilor întreprinse timp de aproape două decenii de Dimitrie Vatamaniuc. În 1967, Dimitrie Vatamaniuc a publicat volumul *George Coșbuc - o privire asupra operei literare*; pornind de la constatarea că George Coșbuc "nu are încă monografia pe care o merită" și că la realizarea acesteia ar trebui să-și dea concursul istoricul literar, lingvistul, specialiști din alte domenii, Dimitrie Vatamaniuc urmărește în această lucrare nu analiza diverselor volume de poezii, ci opera poetului în desfășurarea ei în revistele și publicațiile de epocă, pe întinderea a patru decenii.

În 1972 Dimitrie Vatamaniuc publică volumul *Nuvela istorică românească. Antologie*, în colecția "Lyceum", în care include: C. Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanu*, Gh. Asachi, *Dragoș*, Al. Odobescu, *Mihnea Vodă cel Rău și Doamna Chiajna*, I. Pop Florentin, *Decebal*, I.A. Lapedatu, *Amor și răzbunare* și Nicu Gane, *Petru Rareș*. Volumul este însoțit de un dicționar biografic de persoane și personaje fictive, glosar, aprecieri critice. D. Vatamaniuc ajunge la concluzia că, "nuvela istorică românească din secolul al XIX-lea ocupă o poziție rar întâlnită în dezvoltarea unui gen literar" și între diversele creații reprezentative, "desăvârșită rămâne nuvela istorică *Alexandru Lăpușneanu* și ea ar putea figura cu cinste în cea mai pretențioasă antologie a novelisticii istorice din literatura universală".

Pe linia valorificării moștenirii literare, D. Vatamaniuc ne oferă și volumul lui Ion A. Lapedatu, *Încercări în literatură* (Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1976); în prefața lucrării, D. Vatamaniuc relevă că I.A. Lapedatu s-a impus după 1870 ca strălucit profesor, eminent ziarist și un promițător scriitor care, însă, moare la 34 de ani, ceea ce reprezintă o gravă pierdere pentru mișcarea culturală din Transilvania. După ce ni-l înfățișează dintr-o multitudine de unghiuri de vedere, sintetizând activitatea sa la Sibiu, cu frații Eminovici, strădaniile întru cucerirea Cetății Științei, colaborarea sa la "Orientul Latin" și "Albina Carpaților", ca și din perspectiva speciilor literare abordate, poezie, teatru, proză, D. Vatamaniuc îl caracterizează pe I.A. Lapedatu ca fiind "un luminător", care este "printre cei dintâi cărturari transilvăneni, ce aduce o contribuție hotărâtoare la crearea unei literaturi populare"; Lupaș privește creația populară "ca operă vie și cere ca ea să stea la baza literaturii culte"; prin poezie, Lupaș "face legătura între epoca lui Andrei Mureșanu și cea a lui George Coșbuc", dramele sale se impun, atât prin problematica abordată, cât și prin eforturile de-a întemeia un repertoriu teatral original, în Transilvania, iar nuvela istorică îl situează, sub raport artistic, îndată după C. Negruzzi, Al. Odobescu și înainte de Gh. Asachi și Nicu Gane.

Ca instrument de lucru, menționăm câteva contribuții biobibliografice de seamă, încorporând un imens volum de lucru. Astfel, în Ion Agârbiceanu, *Biobibliografie* (Editura Enciclopedică, București, 1974, 618 p.), Dimitrie Vatamaniuc a consultat și ordonat 6.516 titluri din 516 reviste, ziare, calendare, extrăgând 3.460 titluri de lucrări ale lui Agârbiceanu, 2.700 referiri la opera și personalitatea sa și 353 scrisori. Activitatea lui Agârbiceanu la "Tribuna" este - conchide D. Vatamaniuc, comparabilă, într-un anume sens, păstrând, bineînțeles proporțiile, cu cea a lui Eminescu la "Timpul".

În volumul *Lucian Blaga, 1895-1961, Biobibliografie* (Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, 762 p.), D. Vatamaniuc include 8.776 referiri bibliografice, ce privesc: viața, opera și personalitatea, corespondențe, anexe, addenda. Istoricul literar a consultat peste 1000 de ziare și reviste, din țară și străinătate, a întocmit peste 20.000 fișe, ajungând la concluzia că, deși despre Lucian Blaga s-au scris 6 monografii între anii 1938-1944 și alte 16 în perioada 1963-1975, nu există "nici o monografie, care să cuprindă toate sectoarele activității sale", așa cum, de pildă, se încearcă în această ediție biobibliografică, unde opera sa este compartimentată pe domenii: poezie, proză, aforisme, dramaturgie, memorialistică etc. De aceea, conchide D. Vatamaniuc, o astfel de lucrare "oferă, în limitele specificului ei, o privire de ansamblu asupra întregii sale creații, precum și asupra vastului

material de referințe"; ea este, totodată, "o punte de legătură între **cercetarea analitică** de până acum și **sinteza** de mâine".

În același scop, de a oferi pentru specialiști un veritabil instrument de lucru, D. Vatamaniuc are pregătită și este în curs de apariție, o amplă lucrare biobibliografică, Tudor Arghezi, în patru volume.

e. Ca director al Centrului de Studii "Bucovina" cu sediul la Rădăuți, al Academiei Române și redactor șef la "Analele Bucovinei", D. Vatamaniuc și-a asumat o misiune foarte dificilă. El nu este istoric, ci filolog. Bibliotecile și arhivele, care privesc Bucovina sunt în principal concentrate la Suceava și București (atâtea câte s-au dat de către statul austriac, după primul război mondial, prin înțelegeri bilaterale - și sunt foarte multe, metri cubi, care își așteaptă cercetătorii!). Forțele intelectuale necesare sunt greu de concentrat la Rădăuți. Pe lângă o universitate, cum sunt cele din Iași și București, puteau fi selectați și grupați mai lesne specialiști de la catedrele de istorie, limbi germanice și slave. Fără o astfel de cercetare de mare anvergură, concentrată, la nivel național, multilingvistică și interdisciplinară, totul rămâne un provincialism la nivelul începuturilor, fără a fi receptat la nivelul național și îndeosebi internațional, mai ales că Centrul de la Rădăuți s-a născut ca o reacție la activitățile adesea în contradicție cu adevărul istoric despre Bucovina, inițiate mai de timpuriu de către Institutul Bukowina de la Augsburg (1988) și Centrul ucrainean de pe lângă universitatea ucrainizată de la Cernăuți (aprilie, 1992).

Formarea unor specialiști corespunzători - care a și început - nu este imposibilă, dar reprezintă o acțiune foarte grea și de durată. Apoi, semnarea celui mult discutat și repudiat de majoritatea opiniei publice din România și cercurile largi ale oamenilor de știință și cultură, "Tratat cu privire la relațiile de bună vecinătate și cooperare între România și Ucraina" - o necesitate istorică pentru ambele state și pentru liniștea Europei de mâine trebuia să se facă printr-o pregătire îndelungată și să se realizeze pe picior de deplină egalitate juridică, nu ca între un truș boier și un umil clăcaș de ieri; guvernul ucrainean, dacă înțelege să o rupă definitiv cu politica stalinistă, trebuia să accepte repudierea de jure și de facto a Pactului Ribbentrop-Molotov și să cedeze României măcar acele raioane - Herța, Noua Suliță, Hliboca - ce mai au și azi populație în majoritate românească, precum și Insula Șerpilor, acaparată tot atât de abuziv și nejustificat, mai ales că, în cazul nordului Bucovinei, în spatele statisticilor demografice de azi sunt cinci decenii, lungi cât cinci veacuri, de deportări în Siberia, exterminări masive, transplantări de români în diverse zone ale fostului imperiu sovietic și de masive colonizări cu elemente alogene și de revărsare a elementului ucrainean din Galiția în zona ocupată și anexată prin forță. Cum vor accepta oficialii Ucrainei de azi concluziile adevărului istoric despre drama Bucovinei sub habsburgi și sovietici, dacă n-au dovedit nici un fel de stimă și considerație reciprocă cu prilejul semnării recentului tratat? Dacă guvernul Ucrainei este animat de idealuri sincere, de ce tolerează și difuzează în nordul Bucovinei și în străinătate lucrări defăimătoare și mistificatoare, precum este sinteza lui Arkadi Jukowski, în care se revendică nu numai întreaga Bucovină, ci, în mod paradoxal, întreaga Moldovă? Cine nu știe că naționaliștii ucraineni, de azi, mai fanatici decât bolșevicii de ieri, organizează acțiuni în zonă, în care îi invită pe români să plece "acasă", în România?

În pofida acestor dificultăți și adversități congenitale sau evidențiate pe parcursul celor abia cinci ani, 1992-1997, Centrul de Studii "Bucovina" s-a impus deja: prin revista "Analele Bucovinei", printr-un început de raliere și afiliere, încă timidă, a istoricilor care au preocupări privitoare la drama acestei zone, prin valorificarea unor rezultate ale investigațiilor istoriografice recente, cum sunt publicarea lucrărilor *Din istoria Bucovinei, vol. I (1774-1862)*. *De la administrația militară la autonomia provincială*, de M. Iacobescu (Editura Academiei

Române, București, 1993, 550 p.), lucrare distinsă cu Premiul Academiei "Dimitrie Onciul" (22.XI.1995) și Nicolai Grămadă *Toponimia minoră a Bucovinei*, vol. I și II (ediție îngrijită, cu studiu introductiv, bibliografie, note și indice de Ion Popescu Sireteanu și prefațată de D. Vatamaniuc, Editura Anima, 1996); dar, mai ales, prin afirmarea - și în ultimul timp - statuarea dialogului între instituțiile de profil de la Augsburg, Rădăuți și Cernăuți. Dovezi ale acestui travaliu de bun augur sunt întâlnirile periodice între reprezentanții celor trei centre și mai ales Conferința Științifică Internațională Bucovina 1775-1862. Aspecte politice, sociale, culturale, economice și demografice, Rădăuți - București, 31 mai - 5 iunie 1996 și Declarația adoptată cu acest prilej - în care se propune: organizarea unor întâlniri periodice, la un interval de cel puțin doi ani la Augsburg, Rădăuți și Cernăuți, colaborarea permanentă și schimbul de publicații, editarea în comun a rezultatelor cercetărilor, cunoașterea reciprocă a limbii, culturii, civilizației și istoriei celor trei popoare interesate în clarificarea și elucidarea istoriei Bucovinei.

La acest început promițător, cărturarul, eminescologul și istoricul literar D. Vatamaniuc și-a adus și continuă să-și aducă o contribuție de seamă.

Recent, la 2 mai 1997, în Sala de Aur a Primăriei din Augsburg s-a semnat Parteneriatul între regiunile Schwaben, Cernăuți și județul Suceava, prin care se prevede întărirea relațiilor de prietenie și colaborare în toate domeniile, între cele trei entități teritorial-administrative.

Activitatea bogată, cu care ni se înfățișează Dimitrie Vatamaniuc la cei 78 de ani de viață a fost și continuă să fie apreciată în țară și străinătate. Menționăm, între altele: premiul acordat de Academia Română, în 1980, pentru publicistica eminesciană, premiile revistelor "Manuscriptum" (1774) și "Luceafărul" (1984), premiul special pentru ediția Ioan Slavici (1981), premiile Uniunii Scriitorilor (1989), Ministerul Culturii (1992), Societății "Lucian Blaga" (1992), Academiei Internaționale "Mihai Eminescu" (India, 1995), numirea sa ca "OM INTERNAȚIONAL AL ANULUI", distincție acordată de către Centrul Biografic Internațional din Cambridge (Anglia, 1997), precum și "Medalia de Onoare" oferită de Institutul Biografic American (S.U.A., 1998).

Sintetizând aceste strădanii și împliniri ale lui Dimitrie Vatamaniuc - și urându-i, după datina strămoșească: tinerețe fără bătrânețe și viață lungă fără de moarte - rândurile de față nu și-au propus analiza și evaluarea critică a activității de istoric literar și de eminescolog (ceea ce ne depășește), ci s-au voit expresia prețuirii noastre pentru munca sa onestă, perseverentă, răbdătoare, migăloasă și serioasă ale cărei rezultate complete le va analiza și evalua, viitorul.